

POWIATOWY URZĄD PRACY W ZGORZELCU
CENTRUM AKTYWIZACJI ZAWODOWEJ
59-900 Zgorzelec, ul. Pułaskiego 14
Telefon/fax 75 77 55 605; 75 77 55 606
e-mail: wrzg@praca.gov.pl; <http://zgorzelec.praca.gov.pl/>

***Informacja o sytuacji osób
niepełnosprawnych na lokalnym rynku
pracy oraz zrealizowanych w 2016 roku
programach aktywizacji zawodowej.***

Zgorzelec, luty 2017 r.

Wstęp.

Prawa osób niepełnosprawnych gwarantowane są w Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 r. Zapewnia ona prawo do niedyskryminacji stanowiąc, że nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym. Ustawa zasadnicza nakłada też na władze publiczne obowiązek zapewnienia szczególnej opieki zdrowotnej osobom niepełnosprawnym, a także obowiązek pomocy tym osobom w zabezpieczeniu egzystencji, przysposobieniu do pracy oraz komunikacji społecznej.

Ponadto Sejm uchwalił 1 sierpnia 1997 r. Kartę Praw Osób Niepełnosprawnych. W dokumencie tym, poza zdefiniowaniem prawa osób niepełnosprawnych do niezależnego i samodzielnego, aktywnego i wolnego od przejawów dyskryminacji życia, zawarto również katalog dziesięciu praw, wskazując tym samym najważniejsze obszary, w których niezbędne są intensywne działania. Dokument podkreśla, że osoby niepełnosprawne mają prawo do niezależnego, samodzielnego i aktywnego życia oraz nie mogą podlegać dyskryminacji.

Szczegółowemu uregulowaniu pomocy dla osób niepełnosprawnych w Polsce służy ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, zgodnie z którą definicja osoby niepełnosprawnej brzmi: „Niepełnosprawnymi są osoby, których stan fizyczny, psychiczny lub umysłowy trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza bądź uniemożliwia wypełnianie ról społecznych, a w szczególności ogranicza zdolności do wykonywania pracy zawodowej”.

Ustawa ta określa trzy stopnie niepełnosprawności:

Znaczny – do znacznego stopnia niepełnosprawności zalicza się osobę z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej i wymagającą, w celu pełnienia ról społecznych, stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innych osób w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji.

Umiarkowany – do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności zalicza się osobę z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej lub wymagającą czasowej albo częściowej pomocy innych osób w celu pełnienia ról społecznych.

Lekki – do lekkiego stopnia niepełnosprawności zalicza się osobę o naruszonej sprawności organizmu, powodującej w sposób istotny obniżenie zdolności do wykonywania pracy, w porównaniu do zdolności, jaką wykazuje osoba o podobnych kwalifikacjach zawodowych z pełną sprawnością fizyczną, lub mającą ograniczenia w pełnieniu ról społecznych dające się kompensować przy pomocy wyposażenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze lub środki techniczne.

Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych stanowi, że rehabilitacja osób niepełnosprawnych oznacza zespół działań (organizacyjnych, leczniczych, psychologicznych, technicznych, szkoleniowych, edukacyjnych, społecznych) zmierzających od osiągnięcia, przy współdziałaniu tych osób, możliwie najwyższego poziomu ich funkcjonowania, jakości życia i integracji społecznej.

Rehabilitacja zawodowa ma na celu ułatwienie osobom niepełnosprawnym uzyskania i utrzymania zatrudnienia (służą temu: szkolnictwo zawodowe, poradnictwo i pośrednictwo pracy). Natomiast rehabilitacja społeczna służy temu, by osobom niepełnosprawnym umożliwić pełne uczestnictwo w życiu społecznym.

Osoba niepełnosprawna, jako uczestnik rynku pracy, w wielu sytuacjach pozbawiona jest dostępu do zatrudnienia oraz odpowiedniego do potrzeb wsparcia w jego pozyskaniu i utrzymaniu. Nierzadko spotyka się też z negatywnymi postawami społecznymi zarówno pracodawców jak i pracowników sprawnych. Dynamicznie zmieniający się współczesny rynek pracy stanowi obszar wielu działań mających na celu wsparcie zatrudnienia szczególnie tych osób, które mają niewielkie szanse na podjęcie pracy.

Większość zadań związanych z aktywizacją na rynku pracy, w tym realizacja zadań związanych z systemem opieki i pomocy osobom niepełnosprawnym została sędowana na jednostki samorządowe szczebla powiatowego. W praktyce obowiązki te spoczywają na powiatowych centrach pomocy rodzinie oraz powiatowych urzędach pracy. Powiatowy Urząd Pracy w Zgorzelcu realizuje zadania na rzecz rehabilitacji zawodowej i zatrudniania osób niepełnosprawnych, rehabilitacja zawodowa ma na celu ułatwienie osobie niepełnosprawnej uzyskania i utrzymania odpowiedniego zatrudnienia i awansu zawodowego przez umożliwienie jej korzystania z poradnictwa zawodowego, szkolenia zawodowego i pośrednictwa pracy.

Osoba niepełnosprawna zgodnie z ustawą z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, bez względu na rodzaj i stopień niepełnosprawności, ma prawo zarejestrować się w powiatowym urzędzie pracy i w zależności od spełnienia warunków ustawy może uzyskać status osoby bezrobotnej lub poszukującej pracy.

Uzyskanie statusu osoby bezrobotnej lub poszukującej pracy niepozostającej w zatrudnieniu daje możliwość korzystania w pełni przez taką osobę z instrumentów i usług rynku pracy oferowanych przez Urząd w zakresie rehabilitacji zawodowej w ramach w/w ustawy lub ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Działania te finansowane są ze środków Funduszu Pracy lub środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Zawodowej Osób Niepełnosprawnych, a także ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach projektów realizowanych przez Powiatowy Urząd Pracy.

I. Ogólna charakterystyka osób niepełnosprawnych bezrobotnych i poszukujących pracy niepozostających w zatrudnieniu zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Zgorzelcu.

Z uwagi na niską aktywność zawodową osób niepełnosprawnych ich sytuacja na rynku pracy jest niełatwa. Osoby z orzeczonym stopniem niepełnosprawności stanowią grupę bezrobotnych, która ze względu na istnienie różnorodnych barier społecznych, ma największe trudności w uzyskaniu zatrudnienia. Podstawowym źródłem problemów są bariery w dostępie do edukacji i niski poziom doświadczenia zawodowego.

Ważna jest też zmiana sposobu postrzegania świata przez osoby niepełnosprawne i ich problemów w aktywizacji zawodowej i społecznej. Problemy osób niepełnosprawnych zarówno na rynku pracy jak i w systemie edukacji związane jest często z barierami architektonicznymi. Dlatego też nie bez znaczenia są działania skierowane na eliminowanie barier architektonicznych w starych budynkach. W większości nowych obiektów bariery takie już nie występują. Często zakres realizowanych działań uzależniony jest od możliwości finansowych poszczególnych podmiotów.

Trudna sytuacja zawodowa osób niepełnosprawnych wynika w głównej mierze z faktu, iż osoby te mają problem ze znalezieniem pracy i utrzymaniem jej. Osoby niepełnosprawne nie mają takich samych szans na zatrudnienie, jak osoby sprawne. Może to wynikać zarówno z mniejszej wydajności, jak i niemożności pracy na wszystkich stanowiskach pracy. Pracodawca zatrudniający osobę niepełnosprawną bierze pod uwagę konieczność poniesienia dodatkowych kosztów na adaptację miejsca pracy lub kosztów mniejszej produkcji.

W niniejszej informacji przedstawiona została sytuacja osób zamieszkałych na terenie powiatu zgorzeleckiego, zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Zgorzelcu i posiadających orzeczony stopień niepełnosprawności.

Tabela 1
Podstawowe dane statystyczne w 2016 roku.

	Osoby pozostające w ewidencji PUP Zgorzelec na dzień 30.06.2016		Osoby pozostające w ewidencji PUP Zgorzelec na dzień 31.12.2016	
	Razem	Kobiety	Razem	Kobiety
Ogółem bezrobotni	2502	1398	2239	1262
- w tym bezrobotni niepełnosprawni	276	120	278	122
Ogółem poszukujący pracy i nie pozostający w zatrudnieniu	106	47	99	44
- w tym niepełnosprawni poszukujący pracy i nie pozostający w zatrudnieniu	23	9	16	6

Tabela 2
Podstawowe dane statystyczne za lata 2012 - 2016 .

WYSZCZEGÓLNIENIE	2012	2013	2014	2015	2016
Ogółem bezrobotni	4580	4666	3720	2645	2239
w tym bezrobotni niepełnosprawni	369	392	351	292	278
Ogółem poszukujący pracy i nie pozostający w zatrudnieniu	144	142	121	121	99
w tym niepełnosprawni poszukujący pracy i nie pozostający w zatrudnieniu	34	36	30	33	16

Według danych statystycznych na dzień 31.12.2016 r. w Powiatowym Urzędzie Pracy w Zgorzelcu zarejestrowanych było 278 osób bezrobotnych niepełnosprawne oraz 16 osób niepełnosprawnych poszukujących pracy niepozostających w zatrudnieniu. Bezrobotne osoby niepełnosprawne w końcu roku 2016 stanowiły 12,42 % osób widniejących w ewidencji Powiatowego Urzędu Pracy w Zgorzelcu wśród, zarejestrowanych kobiet 9,67 % to kobiety niepełnosprawne. Porównując sytuację do lat ubiegłych zauważyć można, iż w latach 2012 – 2016 tendencja ogólnej liczby osób z orzeczoną stopniem niepełnosprawności była spadkowa za wyjątkiem roku 2013. Dla porównania na koniec 2012 roku liczba tych osób wynosiła odpowiednio: 369 osób bezrobotnych niepełnosprawnych oraz 34 osób niepełnosprawnych poszukujących pracy, na koniec 2013 roku wskaźnik ten się wzrósł i liczba osób bezrobotnych niepełnosprawnych wynosiła 392 oraz 36 osób niepełnosprawnych poszukujących pracy, w roku 2014 roku wystąpił spadek i odpowiednio liczba tych osób wynosiła: 351 osób bezrobotnych niepełnosprawnych oraz 30 osób niepełnosprawnych poszukujących pracy. Na koniec 2015 roku wystąpił także spadek liczby osób niepełnosprawnych zarówno posiadających status osoby bezrobotnej jak i osoby poszukującej pracy niepozostającej w zatrudnieniu. W roku 2016 zauważyć można kolejny spadek liczby osób niepełnosprawnych zarówno bezrobotnych jak i poszukujących pracy i odpowiednio liczba bezrobotnych z orzeczoną stopniem niepełnosprawności wyniosła 278 oraz 16 poszukujących pracy i niepozostających w zatrudnieniu. Znaczący spadek osób z orzeczoną stopniem niepełnosprawności ma związek ze znacznym spadkiem ogólnej liczby osób bezrobotnych i poszukujących pracy zarejestrowanych w urzędzie. Udział osób bezrobotnych z orzeczoną stopniem niepełnosprawności w ogólnej liczbie bezrobotnych na koniec każdego roku wynosił odpowiednio: 2012 – 8,1%, 2013 - 8,4 % ; 2014 r. – 9,4 % ; 2015 – 11,04 %, natomiast 2016 – 12,42%. Widać przez to, iż od roku 2012 udział osób niepełnosprawnych w ogólnej liczbie osób bezrobotnych sukcesywnie wzrasta, pomimo ogólnej tendencji spadkowej liczby bezrobotnych.

Tabela 3

Osoby niepełnosprawne bezrobotne włączone do ewidencji w I półroczu 2016 roku.

Wyszczególnienie	Bezrobotni		
	Razem	Kobiety	Ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności
Osoby włączone do ewidencji osób niepełnosprawnych w tym:	207	92	60
- osoby zarejestrowane po raz kolejny	195	86	54
- poprzednio pracujący	195	89	56
- zamieszkali na wsi	82	36	21
- do 30 roku życia	37	19	20
- powyżej 50 roku życia	105	44	23
- z wykształceniem co najmniej średnim	70	40	25
- bez kwalifikacji zawodowych	73	40	26
-bez doświadczenia zawodowego	23	8	10

Tabela 4**Osoby niepełnosprawne bezrobotne włączone do ewidencji w II półroczu 2016 roku.**

Wyszczególnienie	Bezrobotni		
	Razem	Kobiety	Ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności
Osoby włączone do ewidencji osób niepełnosprawnych w tym:	183	83	48
- osoby zarejestrowane po raz kolejny	165	77	41
- poprzednio pracujący	176	80	45
- zamieszkali na wsi	65	27	18
- do 30 roku życia	21	7	14
- powyżej 50 roku życia	106	46	18
- z wykształceniem co najmniej średnim	53	27	20
- bez kwalifikacji zawodowych	53	25	8
- bez doświadczenia zawodowego	16	7	7

Analizując pierwsze i drugie półrocze 2016 r. zauważyć można, że w drugim półroczu nieco zmniejszyła się liczba niepełnosprawnych osób bezrobotnych włączonych do ewidencji (w roku ubiegłym sytuacja była analogiczna). W pierwszym półroczu liczba ta wynosiła 207 natomiast w drugim 183, a więc nastąpił spadek o 24 osoby.

W okresie całego roku najbardziej liczebną grupę stanowiły osoby poprzednio pracujące oraz osoby zarejestrowane po raz kolejny. Osób poprzednio pracujących w I półroczu 2016 r. było 195, co stanowiło 94,20 % osób bezrobotnych niepełnosprawnych włączonych do ewidencji, w II półroczu w ewidencji tut. Urzędu osób tych było 176 (96,17 % osób włączonych do ewidencji). W I półroczu 2016 r. osób zarejestrowanych po raz kolejny było 195 (94,20% osób włączonych do ewidencji), w II półroczu – 165 (90,16% osób włączonych do ewidencji). Porównując te obie grupy do roku ubiegłego można zauważyć, że w każdym przypadku nastąpił wzrost odsetka tych osób.

Ma to związek z tym, iż osoby niepełnosprawne często podejmują prace krótkookresowe, po zakończeniu których rejestrują się ponownie w tut. Urzędzie.

Trzeci co do liczebności grupą osób spośród włączonych podobnie jak w latach ubiegłych są osoby powyżej 50 roku życia. Ich liczba na koniec roku 2016 wyniosła 106 osób i wzrosła w stosunku do końca pierwszego półrocza o 1 osobę.

Tabela 5

Osoby niepełnosprawne poszukujące pracy niepozostające w zatrudnieniu włączone do ewidencji w I półroczu 2016 roku.

Wyszczególnienie	Poszukujący pracy niepozostający w zatrudnieniu		
	Razem	Kobiety	Ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności
Osoby włączone do ewidencji osób niepełnosprawnych w tym:	23	11	9
- osoby zarejestrowane po raz kolejny	19	9	9
- poprzednio pracujący	20	10	7
- zamieszkali na wsi	4	2	2
- do 30 roku życia	2	0	1
- powyżej 50 roku życia	8	3	1
- z wykształceniem co najmniej średnim	9	5	5
- bez kwalifikacji zawodowych	7	3	4
- pobierający świadczenie rentowe z tytułu niezdolności do pracy	6	5	3
- osoby pobierające rentę socjalną	0	0	0

Tabela 6

Osoby niepełnosprawne poszukujące pracy niepozostające w zatrudnieniu włączone do ewidencji w II półroczu 2016 roku.

Wyszczególnienie	Poszukujący pracy niepozostający w zatrudnieniu		
	Razem	Kobiety	Ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności
Osoby włączone do ewidencji osób niepełnosprawnych w tym:	14	6	7
- osoby zarejestrowane po raz kolejny	10	6	4
- poprzednio pracujący	12	6	5
- zamieszkali na wsi	5	3	2
- do 30 roku życia	4	1	3
- powyżej 50 roku życia	3	1	1
- z wykształceniem co najmniej średnim	3	2	2
- bez kwalifikacji zawodowych	5	3	1
- pobierający świadczenie rentowe z tytułu niezdolności do pracy	2	0	0
- osoby pobierające rentę socjalną	1	0	1

W I półroczu 2016 roku do ewidencji osób niepełnosprawnych zostały włączone 23 osoby niepełnosprawne poszukujące pracy niepozostających w zatrudnieniu. W stosunku do roku ubiegłego była to grupa licząca o 7 osób więcej.

Najliczniejszą grupę wśród tych osób stanowiły osoby poprzednio pracujący (20 osób) oraz zarejestrowane po raz kolejny (19 osób). Stanowią one odpowiednio 86,96% oraz 82,61 % wśród osób niepełnosprawnych poszukujących pracy niepozostających w zatrudnieniu włączonych do ewidencji.

W II półroczu 2016 r. osób włączonych do ewidencji tut. Urzędu było 14 i w stosunku do pierwszego półrocza liczba ta znacznie zmalała (o 9 osób). Wśród wskazanej grupy poprzednio pracujących było 12 osób (85,71%) natomiast zarejestrowanych po raz kolejny było 10 osób, co stanowi 71,43 %.

Tabela 7

Osoby wyłączone z ewidencji osób niepełnosprawnych w I półroczu 2016 roku.

Wyszczególnienie	Bezrobotni	Poszukujący pracy niepozostający w zatrudnieniu
Osoby wyłączone z ewidencji osób niepełnosprawnych w tym:	217	37
- kobiety	91	15
- zamieszkali na wsi	85	4
- poprzednio pracujący	207	30
- długotrwale	125	9
- z wykształceniem co najmniej średnim	73	16

Tabela 8

Osoby wyłączone z ewidencji osób niepełnosprawnych w II półroczu 2016 roku.

Wyszczególnienie	Bezrobotni	Poszukujący pracy niepozostający w zatrudnieniu
Osoby wyłączone z ewidencji osób niepełnosprawnych w tym:	183	24
- kobiety	83	10
- zamieszkali na wsi	67	10
- poprzednio pracujący	170	21
- długotrwale	93	4
- z wykształceniem co najmniej średnim	51	8

W pierwszym półroczu 2016 roku z ewidencji osób niepełnosprawnych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Zgorzelcu wyłączonych zostało 217 bezrobotnych oraz 37 poszukujących pracy niepozostających w zatrudnieniu. W drugim półroczu wyłączono 183 osoby bezrobotne i 24 poszukujące pracy niepozostające w zatrudnieniu. Najczęściej wyłączano spośród osób bezrobotnych osoby poprzednio pracujące, które stanowiły w pierwszym półroczu 95,39% ogółu wyłączonych bezrobotnych, natomiast w drugim półroczu – 92,90%.

Ma to związek z tym, iż kwalifikacje osób niepełnosprawnych poprzednio pracujących są bardziej dostosowane do bieżących potrzeb rynku pracy. Takie osoby łatwiej odnajdują się na rynku pracy przez co są atrakcyjniejszymi kandydatami do zatrudnienia.

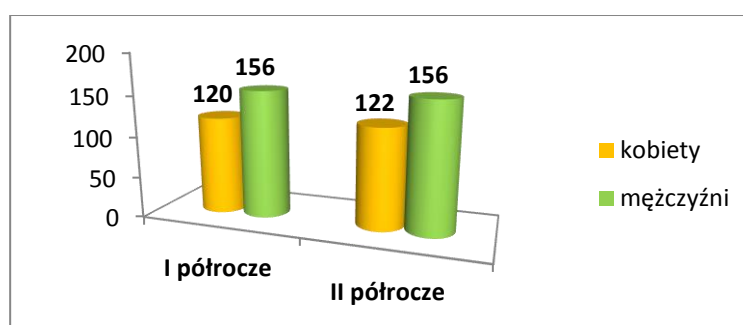

Tabela 9**Osoby wyłączone z ewidencji osób niepełnosprawnych w I i II półroczu 2016 roku z uwzględnieniem przyczyny wyłączenia.**

	stan na 30.06.2016 r.	stan na 31.12.2016 r.
osoby wyłączone z ewidencji osób niepełnosprawnych	217	183
w tym:		
podjęcia pracy	80	75
skierowanie do agencji zatrudnienia w ramach zlecenia działań aktywizacyjnych	18	2
odmowa bez uzasadnionej przyczyny przyjęcia propozycji odpowiedniej pracy lub innej formy pomocy	1	6
rezygnacja lub niepotwierdzenie gotowości do pracy	40	41
osiągnięcie wieku emerytalnego, nabycie praw emerytalnych, rentowych lub praw do świadczenia przedemerytalnego	14	10

W pierwszym oraz drugim półroczu 2016 roku najczęstszą przyczyną wyłączenia z ewidencji bezrobotnych osób z orzeczonym stopniem niepełnosprawności było podjęcie pracy. Na koniec pierwszego półrocza osoby podejmujące zatrudnienie stanowiły 36,87 % spośród wszystkich wyłączonych, natomiast na koniec roku 2016 wskaźnik ten ukształtował się na poziomie 40,98%. Kolejną liczną grupę wśród osób wyłączonych stanowiły osoby, które same zrezygnowały ze statusu osoby bezrobotnej lub niepotwierdziły gotowości do podjęcia pracy. Takich osób na koniec pierwszego półrocza było 40 co stanowiło 18,43 %, natomiast na koniec drugiego półrocza 41 tj. 22,40% ogółu wszystkich wyłączonych niepełnosprawnych osób bezrobotnych.

Charakterystyka osób niepełnosprawnych bezrobotnych i poszukujących pracy niepozostających w zatrudnieniu zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Zgorzelcu, uwzględniająca podział na różnorodne grupy.

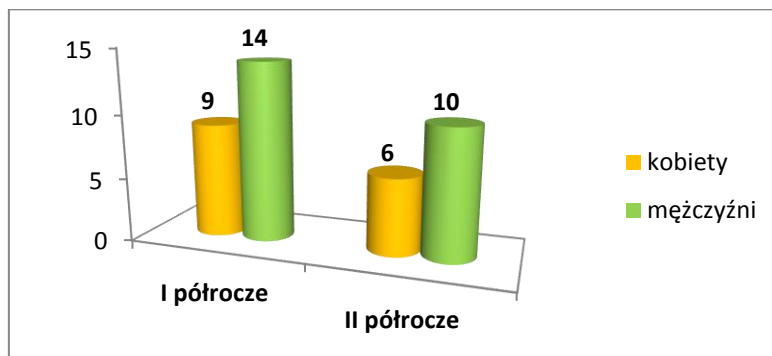
Wykres 1**Osoby bezrobotne niepełnosprawne według płci w 2016 roku.**

Jak wynika z danych przedstawionych na wykresie 1 wśród osób bezrobotnych niepełnosprawnych mężczyźni podobnie jak w latach ubiegłych stanowili bardziej liczną grupę

zarówno w I jak i II półroczu. W II półroczu w porównaniu z I półroczem liczba kobiet wzrosła o 2 osoby, natomiast liczba mężczyzn pozostała na nie zmienionym poziomie.

Wykres 2

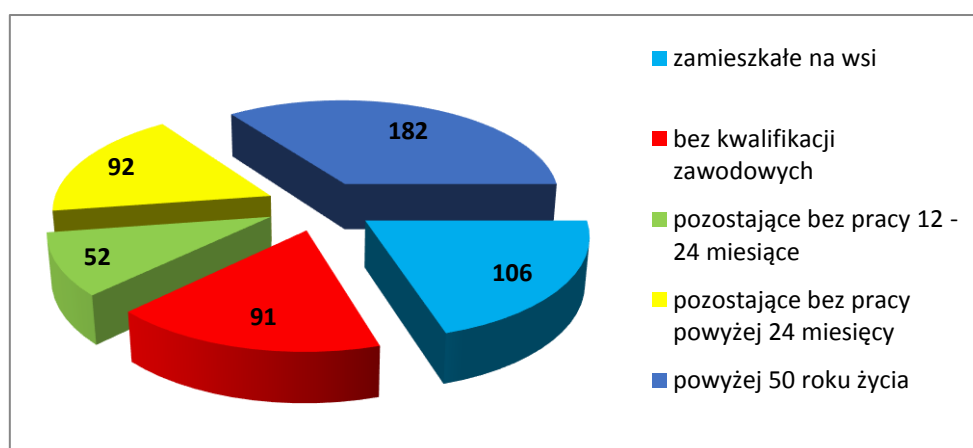
Osoby niepełnosprawne poszukujące pracy nie pozostające w zatrudnieniu według płci w 2016 roku.

Na wykresie 2 przedstawione zostały dane dotyczące osób niepełnosprawnych poszukujących pracy będących w ewidencji Powiatowego Urzędu Pracy w Zgorzelcu w 2016 r. Wśród niepełnosprawnych poszukujących pracy niepozostających w zatrudnieniu w pierwszej połowie roku jak i drugiej było więcej mężczyzn. Na koniec czerwca 2016 roku zarejestrowane były 23 osoby niepełnosprawne poszukujące pracy niepozostających w zatrudnieniu, mężczyźni stanowili grupę 14 osób, tj. 60,87 %. W drugim półroczu 2016 roku zmalała ogólna liczba osób niepełnosprawnych poszukujących pracy niepozostających w zatrudnieniu w stosunku do pierwszego półrocza i wyniosła 16 osób, mężczyźni stanowili 62,50 % ogółu.

Wykres 3

Osoby bezrobotne niepełnosprawne według wybranych grup na koniec 2016 roku.

Wśród osób bezrobotnych niepełnosprawnych tj. 278 osób, w tym 122 kobiet, będących w ewidencji w końcu 2016 roku - znajdują się osoby (wykres 3):

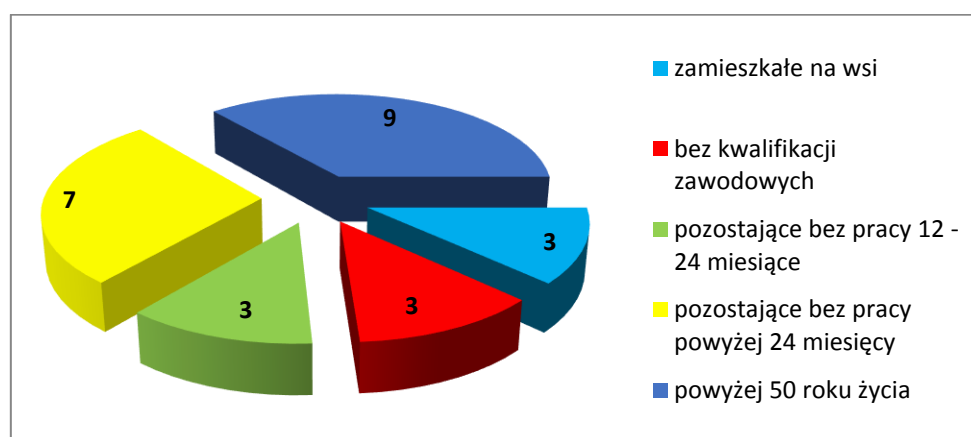
- zamieszkałe na wsi – 106 osób,
- bez kwalifikacji zawodowych – 91osób,

- pozostające bez pracy 12-24 miesięcy – 52 osób;
- pozostające bez pracy powyżej 24 miesięcy - 92 osoby,
- w wieku powyżej 50 roku życia – 182 osoby.

Najliczniejszą grupę wśród niepełnosprawnych osób bezrobotnych stanowią osoby w wieku powyżej 50 roku życia. Na koniec 2016 roku grupa ta stanowiła 65,47% ogółu zarejestrowanych niepełnosprawnych bezrobotnych. Drugą liczną grupę stanowiły osoby zamieszkałe na wsi – ich udział w ogólnej liczbie zarejestrowanych niepełnosprawnych bezrobotnych wyniósł na koniec II półrocza 38,13%.

Wykres 4

Osoby niepełnosprawne poszukujące pracy niepozostające w zatrudnieniu według wybranych grup w 2016 roku.

Wśród osób niepełnosprawnych poszukujących pracy i niepozostających w zatrudnieniu (stan na koniec grudnia 2016 roku) – znajdowało się łącznie 16 osób, w tym 6 kobiet a ich struktura przedstawiała się następująco (wykres 4):

- zamieszkałe na wsi -3 osoby,
- bez kwalifikacji zawodowych - 3 osoby,
- pozostające bez pracy 12-24 miesięcy – 3 osoby;
- pozostające bez pracy powyżej 24 miesięcy – 7 osób,
- w wieku powyżej 50 roku życia - 9 osób.

Najliczniejszą grupą były osoby, które ukończyły 50 rok życia – 9 osób, co stanowiło 56,26% ogółu zarejestrowanych. Kolejną liczną grupą były osoby pozostające bez pracy przez okres powyżej 24 miesięcy – 7 osób, co stanowiło 43,75% ogółu zarejestrowanych.

Osoby niepełnosprawne nie stanowią jednorodnej grupy, ich niepełnosprawność wpływa na zdolność do pracy i uczestnictwo w życiu społecznym. Często rodzaj i stopień niepełnosprawności jest wyznacznikiem przy zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Z punktu widzenia prowadzenia aktywnej polityki na rynku pracy i planowania instrumentów wsparcia wobec osób niepełnosprawnych wiedza na temat ich wieku, stopnia oraz głównej przyczyny niepełnosprawności ma duże znaczenie.

Tabela 10

Osoby niepełnosprawne bezrobotne i poszukujące pracy niepozostające w zatrudnieniu zarejestrowane w Powiatowym Urzędzie Pracy w Zgorzelcu wg rodzaju niepełnosprawności (dane na koniec drugiego półrocza 2016 r.).

<i>Rodzaj niepełnosprawności</i>	<i>Niepełnosprawni bezrobotni</i>	<i>Niepełnosprawni poszukujący pracy niepozostający w zatrudnieniu</i>	<i>Ogółem</i>
Upośledzenie umysłowe	0	0	0
Choroby psychiczne	29	4	33
Zaburzenie głosu, mowy i choroby słuchu	16	0	16
Choroby narządu wzroku	18	4	22
Upośledzenia narządu ruchu	91	3	94
Epilepsja	18	1	19
Choroby układu oddechowego i układu krążenia	23	2	25
Choroby układu pokarmowego	1	0	1
Choroby układu moczowo – pęciowego	9	0	9
Choroby neurologiczne	39	1	40
Inne i nieustalone	34	1	35
Razem	278	16	294

Wśród osób niepełnosprawnych największą grupę podobnie jak w latach ubiegłych stanowią osoby z upośledzeniem narządu ruchu (31,98 %) oraz osoby ze schorzeniami neurologicznymi (13,60 %).

Tabela 11

Struktura osób niepełnosprawnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Zgorzelcu wg stopnia niepełnosprawności w 2016 roku.

Wyszczególnienie według stopnia niepełnosprawności	Niepełnosprawni bezrobotni stan na 30.06.2016	Niepełnosprawni bezrobotni stan na 31.12.2016	Niepełnosprawni poszukujący pracy niepozostający w zatrudnieniu stan na 30.06.2016	Niepełnosprawni poszukujący pracy niepozostający w zatrudnieniu stan na 31.12.2016
Stopień znaczny	1	0	2	0
Stopień umiarkowany	62	62	14	10
Stopień lekki	213	216	7	6
Razem	276	278	23	16

Zdecydowana większość niepełnosprawnych osób bezrobotnych, posiada lekki stopień niepełnosprawności i w końcu 2016 roku osoby te stanowiły 77,70% ogółu bezrobotnych niepełnosprawnych. Kolejną grupą są osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, w drugim półroczu było ich 22,30%.

Wśród niepełnosprawnych poszukujących pracy niepozostających w zatrudnieniu w grudniu 2016 roku (tabela 11) najwięcej było osób z orzeczoną umiarkowaną stopniem niepełnosprawności i grupa ta stanowiła 62,50% ogółu tych osób. Osoby ze stopniem lekkim niepełnosprawności stanowiły 37,50 % ogółu poszukujących pracy niepozostających w zatrudnieniu.

Tabela 12
Struktura osób niepełnosprawnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Zgorzelcu według wieku w 2016 roku.

Wyszczególnienie wg wieku	Niepełnosprawni bezrobotni stan na 30.06.2016	Niepełnosprawni i bezrobotni stan na 31.12.2016	Niepełnosprawni poszukujący pracy niepozostający w zatrudnieniu stan na 30.06.2016	Niepełnosprawni poszukujący pracy niepozostający w zatrudnieniu stan na 31.12.2016
18 - 24 lata	12	10	0	0
25 – 29 lata	18	12	2	1
30 - 39 lata	33	28	5	3
40 – 44 lata	21	20	2	1
45 - 49 lat	20	26	5	2
50 – 54 lat	42	42	2	1
55 – 59 lat	83	87	3	3
60 lat i więcej	47	53	4	5
Razem	276	278	23	16

Strukturę osób niepełnosprawnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Zgorzelcu według wieku w 2016 roku przedstawia tabela nr 12. Wśród osób bezrobotnych niepełnosprawnych zarejestrowanych w 2016 roku wyraźnie największą grupą były osoby w wieku 55-59 lata życia (podobnie jak w roku ubiegłym). Stanowiły one 31,29% osób bezrobotnych niepełnosprawnych na koniec 2016 oraz 30,07 % na koniec I półrocza 2016. Grupą najmniej liczną zarówno w I jak i II półroczu 2016 roku była grupa w skład, której wchodziły osoby w wieku 18 – 24 lat. Ich udział w stosunku do wszystkich osób bezrobotnych posiadających orzeczoną stopień o niepełnosprawności odpowiednio wynosił 4,35 % i 3,60% .

W przypadku osób poszukujących pracy w pierwszym półroczu 2016 r. największą grupą były osoby w wieku 30 – 39 oraz w wieku 45-49, ich odsetek kształtował się na poziomie 21,74 % ogółu osób niepełnosprawnych poszukujących pracy niepozostających w zatrudnieniu. W drugim półroczu najwięcej osób było w grupie 60 lat i więcej; ich odsetek kształtował się na poziomie 31,25% ogółu

osób niepełnosprawnych poszukujących pracy niepozostających w zatrudnieniu. Natomiast zarówno w I jak i w II półroczu nie było żadnej osoby w grupie wiekowej 18-24 lata.

Tabela 13

Struktura osób niepełnosprawnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Zgorzelcu według wykształcenia w 2016 roku.

Wyszczególnienie wg poziomu wykształcenia	Niepełnosprawni bezrobotni stan na 30.06.2016	Niepełnosprawni bezrobotni stan na 31.12.2016	Niepełnosprawni poszukujący pracy niepozostający w zatrudnieniu stan na 30.06.2016	Niepełnosprawni poszukujący pracy niepozostający w zatrudnieniu stan na 31.12.2016
Wyższe	6	9	3	1
Policealne i średnie zawodowe	28	35	2	2
Średnie ogólnokształcące	25	18	5	3
Zasadnicze zawodowe	93	83	6	5
Gimnazjalne	5	1	0	0
Podstawowe i podstawowe nie ukończone	119	132	7	5
Razem	276	278	23	16

Na koniec II półrocza 2016 roku najbardziej liczną grupę wśród osób niepełnosprawnych bezrobotnych stanowiły osoby z wykształceniem podstawowym lub podstawowym nieukończonym (47,48% ogółu) i osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (29,86% ogółu). Sytuacja przedstawiała się podobnie na koniec I półrocza, gdzie osoby z wykształceniem podstawowym i niepełnym podstawowym stanowiły 43,11% ogółu, natomiast z wykształceniem zawodowym 33,70% ogółu. Analizując ilość osób niepełnosprawnych poszukujących pracy niepozostających w zatrudnieniu największą grupę na koniec pierwszego półrocza 2016 roku stanowiły osoby posiadające wykształcenie podstawowe lub podstawowe nie ukończone, ich odsetek kształtował się na poziomie 30,43 % ogółu. Podobnie sytuacja wyglądała na koniec II półrocza 2016 roku, gdzie odsetek osób z wykształceniem podstawowym kształtował się na poziomie 31,25%, podobnie jak osób z wykształceniem zawodowym.

Wśród osób niepełnosprawnych zarejestrowanych zarówno jako osoby bezrobotne jak i poszukujące pracy niepozostające w zatrudnieniu najmniej było osób posiadających wykształcenie gimnazjalne. Ich odsetek na koniec drugiego półrocza wyniósł około 0,36 % wśród osób bezrobotnych, natomiast wśród osób poszukujących pracy niepozostających w zatrudnieniu w ciągu całego 2016 roku nie było żadnej osoby z wykształceniem gimnazjalnym.

Można zauważyć, że poziom wykształcenia ma znaczący wpływ na strukturę osób zarejestrowanych w tut. Urzędzie, im wyższe wykształcenie tym mniejsza jest liczba osób mająca udział w poszczególnych grupach. Potwierdzeniem tego jest fakt, iż osoby z wykształceniem wyższym stanowiły jedną z najmniej liczebnych grup wśród osób bezrobotnych posiadających orzeczony stopień o niepełnosprawności. Ich odsetek w tej grupie osób na koniec pierwszego półrocza wyniósł 2,17% (zmniejszył się w stosunku do roku ubiegłego o 0,84), natomiast na koniec drugiego półrocza ukształtował się na poziomie 3,23% (wzrósł w stosunku do roku ubiegłego o 1,19).

II. Realizowane programy aktywizacji zawodowej w 2016 roku na rzecz osób niepełnosprawnych bezrobotnych i poszukujących pracy niepozostających w zatrudnieniu zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Zgorzelcu.

Powiatowy Urząd Pracy w Zgorzelcu informuje, że w 2016 r. realizował działania na rzecz wzrostu aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych. Na aktywizację zawodową osób niepełnosprawnych z powiatu zgorzeleckiego przeznaczono ogółem 402 650,91 zł z tego:

- 104 836,44 zł środki z Funduszu Pracy,
- 120 000,00 zł środki PFRON przeznaczone na aktywizację zawodową,
- 110 000,00 zł w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014-2020 Projekt „Aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych po 30 roku życia w powiecie zgorzeleckim” - Działanie 8.1 współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego,
- 67 814,47 zł w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój w projekcie „Aktywizacja osób młodych pozostających bez pracy w powiecie zgorzeleckim (II)” współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

Tabela 14

Wydatkowanie środków w rozbiciu na źródła finansowania, formę aktywizacji oraz liczbę osób korzystających ze wsparcia w 2016 roku.

forma aktywizacji	źródło finansowania							
	FP		PFRON		POWER		RPO	
	kwota	osoby	kwota	osoby	kwota	osoby	kwota	osoby
staż	8 541,03	1	0	0	12 941,48	2	0	0
prace społecznie użyteczne	2 770,20	4	0	0	0	0	0	0
szkolenia	0	0	0	0	3 372,99	1	0	0
środki na podjęcie działalności gospodarczej	0	0	60 000,00	1	44 000,00	2	110 000,00	5
refundacja kosztów wyposażenia stanowiska pracy	88 000,00	4	60 000,00	1	0	0	0	0
refundacja wynagrodzeń i składek za zatrudnienie bezrobotnego do 30 roku życia	5 525,21	1	0	0	0	0	0	0
bon na zasiedlenie	0	0	0	0	7 500,00	1	0	0
	104 836,44	10	120 000,00	2	67 814,47	6	110 000,00	5

Tabela 15

Aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych bezrobotnych i poszukujących pracy w 2016 roku.

Nazwa programu	Osoby rozpoczynające programy w 2016 roku	
	Bezrobotni niepełnosprawni	Niepełnosprawni poszukujący pracy niepozostający w zatrudnieniu
Szkolenie	1	0
Staż	3	0
Podjęcie pracy na stanowiskach objętych refundacją kosztów wyposażenia stanowisk pracy	4	1
Prace społecznie użyteczne	4	0
Jednorazowe środki na rozpoczęcie działalności gospodarczej	8	0
Refundacja wynagrodzeń i składek za zatrudnienie bezrobotnego do 30 roku życia	1	0
Bon na zasiedlenie	1	0
Razem	22	1

Aktywizacją objęto łącznie 23 osoby, w tym 22 osoby bezrobotne niepełnosprawnych i 1 osobę niepełnosprawne poszukującą pracy niepozostającą w zatrudnieniu.

W roku 2016 najbardziej liczną grupę stanowiły osoby, który otrzymały jednorazowe środki na podjęcie działalności gospodarczej. Łączna kwota wsparcia w roku ubiegłym dla wszystkich 8 osób niepełnosprawnych podejmujących działalność gospodarczą wyniosła 214 000,00 zł. tj. o 91 000,00 zł więcej niż w roku ubiegłym.

Tutejszy Urząd wspiera także inicjatywy gospodarcze podmiotów działających na rzecz tworzenia nowych miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych, formą takiego wsparcia są refundacje kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy dla skierowanej osoby niepełnosprawnej oraz refundacja wynagrodzeń i składek za zatrudnienie bezrobotnego do 30 roku życia. W 2016 r. zatrudnienie na nowotworzonych i wyposażanych miejscach pracy podjęło 5 osób niepełnosprawnych, z których 1 osoba posiadała status poszukującej pracy niepozostającej w zatrudnieniu. Zatrudnienie w ramach refundacji wynagrodzeń i składek za zatrudnienie bezrobotnego do 30 roku życia podjęła natomiast 1 osoba bezrobotna niepełnosprawna.

Koszt utworzenia wszystkich subsydiowanych stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych w 2016 roku wyniósł 153 525,21. Dla porównania w roku 2015 na ten cel wydatkowano łącznie kwotę 127 940,57 zł.

Kolejną liczną grupą byli uczestnicy prac społecznie użytecznych. W takiej formie wsparcia wzięły udział 4 osoby bezrobotne niepełnosprawne, koszt tej formy aktywizacji wyniósł 2 770,20 zł. Organizacja prac społecznie użytecznych ma na celu aktywizację zawodową osób długotrwale bezrobotnych nie posiadających prawa do zasiłku z Funduszu Pracy, korzystających z pomocy finansowej Ośrodków Pomocy Społecznej. Organizatorem tych prac są gminy.

Osoby posiadające orzeczony stopień niepełnosprawności w 2016 roku była także zainteresowane uczestnictwem w stażu, który zorganizowano łącznie dla grupy 3 osób niepełnosprawnych. Staż umożliwia zdobycie kwalifikacji zawodowych i doświadczenia zawodowego co może się przyczynić do powrotu lub wejścia na rynek pracy. Dzięki odbyciu stażu osoba niepełnosprawna nabywa praktyczne umiejętności do wykonywania pracy zadań w miejscu pracy bez nawiązania stosunku pracy z pracodawcą. Na sfinansowanie staży w 2016 roku przeznaczono łącznie kwotę 21 482,51 zł.

W roku 2016 Powiatowy Urząd Pracy w Zgorzelsku finansował również koszty szkolenia w kwocie 3 372,99 zł dla jednej osoby bezrobotnej posiadającej orzeczony stopień niepełnosprawności. Szkolenia to pozaszkolne zajęcia mające na celu uzyskanie, uzupełnienie lub doskonalenie umiejętności i kwalifikacji zawodowych potrzebnych do wykonywania pracy, w tym umiejętności poszukiwania zatrudnienia.

W Centrum Aktywizacji Zawodowej w 2016 r. świadczone były usługi poradnictwa i pośrednictwa zawodowego dla osób niepełnosprawnych w zakresie:

- pomocy w podjęciu decyzji zawodowej, czyli wyborze odpowiedniej drogi zawodowej,

- możliwości szkolenia i kształcenia zawodowego z uwzględnieniem rodzaju i stopnia uszkodzenia organizmu,
- możliwości uzyskania zatrudnienia w danym zawodzie i sytuacji na lokalnym rynku pracy.

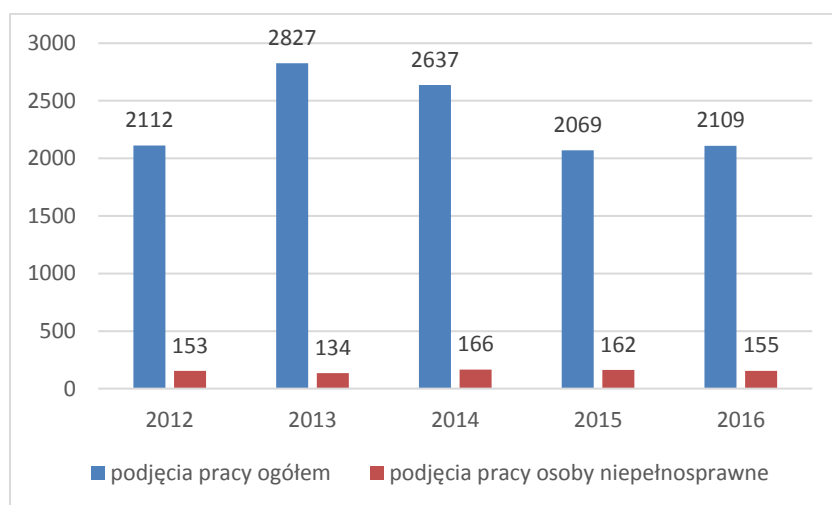
W 2016 roku usługami poradnictwa zawodowego objęto również osoby z orzeczonym stopniem niepełnosprawności, w tym:

- 22 osoby – poradnictwo indywidualne (w ramach porad indywidualnych liczba wizyt wynosiła 25),
- 3 osoby – poradnictwo grupowe,
- 5 osób – informacja zawodowa grupowa.

W dużej części grupa osób niepełnosprawnych to osoby bez kwalifikacji zawodowych, z wykształceniem podstawowym i przeciwwskazaniami do wykonywania ciężkiej pracy fizycznej. W przypadku trudności w określaniu predyspozycji zawodowych osób niepełnosprawnych istnieje możliwość skorzystania z pomocy doradcy zawodowego psychologa z Centrum Planowania i Kariery Zawodowej z Jeleniej Góry. Ponadto osoby otrzymują informacje na temat możliwości uzyskania kwalifikacji poprzez udział w szkoleniach, także organizowanych i finansowanych przez inny podmiot, tzn. bez skierowania tut. urzędu.

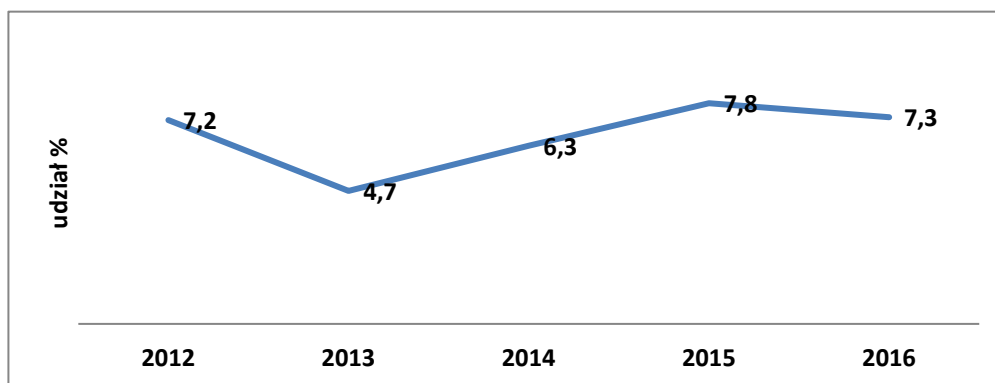
Najbardziej pożądanym efektem aktywizacji jest podjęcie zatrudnienia przez osobę niepełnosprawną bezrobotną. Efektywność zatrudnieniowa - podjęcie pracy w trakcie lub w okresie do 3 miesięcy po ukończeniu stażu przez osobę niepełnosprawną kształtowała się na poziomie 2 osób co stanowi 100 % z ogółu kończących staż (ponieważ jedna osoba jest nadal w trakcie stażu). W przypadku szkolenia, na które została skierowana osoba niepełnosprawna efektywność badana w w/w okresie wynosiła także 100 % co oznacza, iż po ukończeniu szkolenia osoba podjęła zatrudnienie.

Wykres 5
Podjęcia pracy niepełnosprawnych osób bezrobotnych w latach 2012 – 2016.

Wykres 6

Udział procentowy osób niepełnosprawnych spośród wszystkich bezrobotnych podejmujących pracę w latach 2012 - 2016.

Analizując powyższe wykresy zauważamy, iż porównując rok 2016 z latami poprzednimi po znacznym spadku zanotowanym w 2013 ponownie nastąpił w roku 2014 i 2015 wzrost wskaźnika udziału osób niepełnosprawnych podejmujących pracę spośród wszystkich bezrobotnych wyłączonych z ewidencji z powodu podjęcia zatrudnienia. W roku 2015 wskaźnik ten był na najwyższym poziomie i tak spośród 2069 osób podejmujących pracę, 7,8% stanowiły osoby z orzeczonym stopniem niepełnosprawności (w tym 82 kobiety). W roku 2016 wskaźnik podjęć pracy przez osoby niepełnosprawne ponownie się obniżył i wyniósł 7,3%. Spośród 2109 osób podejmujących pracę 155 osoby posiadały orzeczony stopień o niepełnosprawności (w tym 61 to kobiety).

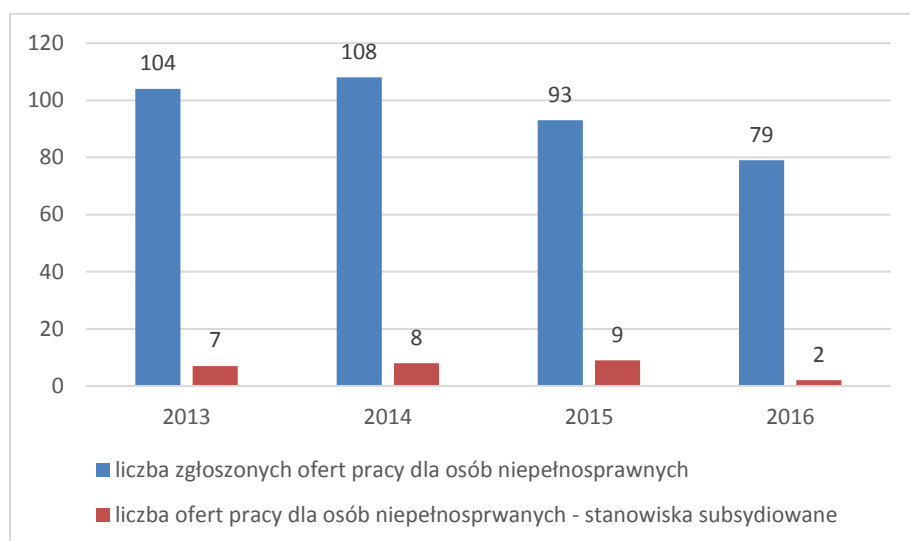
Tabela 16

Oferty pracy dla osób niepełnosprawnych zgłaszane w miesiącu do Powiatowego Urzędu Pracy w Zgorzelcu w 2016 roku.

Miesiące 2016 rok	Liczba ofert pracy	z tego liczba ofert pracy miejsc subsydiowanych
Styczeń	5	0
Luty	5	0
Marzec	0	0
Kwiecień	9	0
Maj	3	0
Czerwiec	10	1
Lipiec	1	0
Sierpień	11	1
Wrzesień	5	0
Październik	14	0
Listopad	2	0
Grudzień	14	0
RAZEM	79	2

Wykres 7

Oferty pracy dla osób niepełnosprawnych zgłaszane do Powiatowego Urzędu Pracy w Zgorzelcu w latach 2013 - 2016 roku.

Jak przedstawia tabela 16 oraz wykres 7, Powiatowy Urząd Pracy w Zgorzelcu w 2016 roku dysponował 79 ofertami pracy dla osób posiadających orzeczony stopień niepełnosprawności, z czego 2 dotyczyły ofert pracy na subsydiowane miejsca pracy. Ogólna liczba ofert dla osób niepełnosprawnych w latach 2013 – 2016 za wyjątkiem niewielkiego wzrostu zanotowanego w roku 2014 sukcesywnie spada. Podobnie sytuacja wygląda w przypadku ofert pracy dla osób niepełnosprawnych na stanowiskach subsydiowanych, bowiem ilość tych ofert w przedstawionym okresie stale spada. Wskaźnik udziału ofert pracy dla osób z orzeczonym stopniem niepełnosprawności w stosunku do wszystkich zgłoszonych ofert pracy dla osób niepełnosprawnych w roku 2016 ukształtował się na poziomie 2,53 % i odpowiednio w roku 2015 – 9,68%; 2014 – 7,41%; 2013 – 6,73%. Ponadto osoby niepełnosprawne mogły korzystać z ofert pracy zamkniętych i otwartych, które były w dyspozycji Powiatowego Urzędu Pracy w Zgorzelcu. Warunkiem było spełnianie oczekiwań stawianych przez pracodawców planujących zatrudnienie oraz w przypadku pośrednictwa zamkniętego posiadanie ustalonego II profilu pomocy. Nowelizacja ustawy wprowadzona w 2014 roku wprowadziła system profilowania czyli ustalenie oddalenia osoby bezrobotnej od rynku pracy. Tabela 17 przedstawia liczbę niepełnosprawnych osób bezrobotnych dla których ustalono profil pomocy.

Tabela 17

Profile pomocy dla niepełnosprawnych osób bezrobotnych (stan na 31.12.2016 r.)

	Razem	Kobiety
Profil I	0	0
Profil II	142	63
Profil III	126	54

Istotnym jest, że tylko w odniesieniu do I i II profilu Urząd może adresować do bezrobotnego pełny zakres usług (zwłaszcza subsydiowane zatrudnienie, szkolenia, staże itp.).

Praca stanowi istotny element życia, w przypadku niepełnosprawnych pełni rolę szczególną. Dla osoby niepełnosprawnej, zatrudnienie zgodnie z możliwościami i zainteresowaniami, jest nie tylko sposobem na poprawę sytuacji ekonomicznej, ale także niezbędnym warunkiem odzyskania poczucia własnej wartości i pełnej integracji ze środowiskiem. Z tych względów odpowiednia aktywizacja a wcześniej edukacja jest jednym z ogniw prawidłowej i skutecznej rehabilitacji społecznej. Niepełnosprawni podejmując pracę wchodzą w relacje z otoczeniem zawodowym. Daje im to możliwość zdobycia kompetencji społecznych oraz przezwyciężenia obaw przez kontaktem z innymi ludźmi. Bardzo ważne jest więc podejmowanie wszelkich działań mogących pośrednio lub bezpośrednio wpływać na dalszą poprawę sytuacji osób niepełnosprawnych na rynku pracy.

Sporządziła:

Anna Lisowska